

DE LAATSTE GETUIGE

Hoe ik Breendonk en Buchenwald overleefde

Louis Boeckmans

De laatste getuige

Hoe ik Breendonk en Buchenwald overleefde

Opgetekend door Pieter Serrien

Horizon

Inhoud

Voorwoord: 2019	7
Mijn verhaal, Louis Boeckmans	9
Zijn verhaal, Pieter Serrien	11
1. 10-31 mei 1940: Op de vlucht	15
Naar Frankrijk met een groepje buurjongens	17
De CRAB's van de Achttiendaagse Veldtocht	25
2. 1940 tot 1942: Leven onder bezetting	31
Overleven in armoede	33
Overleven in oorlogstijd	37
3. 29 april 1942: Tessenderlo	41
Ik hing helemaal onder het bloed	43
De ramp van Tessenderlo	47
4. 1942 tot 1944: In het verzet	51
Spioneren voor het verzet	53
De weerstanders van de BNB	61
5. 11 juli 1944: Arrestatie	65
Verraden door ons buurmeisje	67
Een zomer vol geweld en weerwraak	77

6. 24 juli tot 8 augustus 1944: Breendonk	85
Ik werd nummer 3253	87
De hel van Breendonk	103
7. 10 tot 23 augustus 1944: Buchenwald	113
Ik werd nummer 76076	115
De Belgen in Buchenwald	129
8. 25 augustus 1944 tot 6 april 1945: Blankenburg	133
Naar een ander kamp	135
De ondergrondse werkkampen van Dora	151
9. 6 tot 30 april 1945: Dodenmars	157
Elke stap deed zeer	159
De dodenmarsen van april 1945	175
10. 2 mei tot 11 juli 1945: Zweden	179
Twee dagen later en ik was dood geweest	181
De evacuatie van de kampslachtoffers	195
11. 13 juli 1945: Thuis	203
Na een jaar en twee dagen terug thuis	205
Waarom Louis zo lang gezwegen heeft	209
Nawoord:	
Het verhaal van mijn grootvader, Lydia Boeckmans	211
Dankwoord	215
Bibliografie	217

Voorwoord: 2019

Pieter Serrien en Louis Boeckmans, begin 2019. (© L. Cornelissen)

(© P. Serrien)

Mijn verhaal

Louis Boeckmans

75 jaar geleden veranderde mijn leven voorgoed. Pas sinds enkele jaren vertel ik er echt over. Vroeger kon niet. Het lukte me niet. De herinneringen aan Breendonk, Buchenwald, Blankenburg en de dodenmars waren te pijnlijk. Alles lag nog te vers in het geheugen om er open over te vertellen. Ik ging wel naar herdenkingen en zag af en toe mijn vroegere kampgenoten, maar ik ben nooit een prater geweest. Er werd bovendien niet gevraagd naar mijn verleden. En ik wilde er niemand mee lastigvallen. Mijn kinderen waren amper op de hoogte van wat ik heb meegemaakt, dus vroegen ook zij er niet naar. Mijn collega's wisten niet wat ik doorstaan heb, ook al waren er gelegenheden genoeg. Ik had het niet nodig mijn verhaal te doen. Trouwens, zouden ze me wel geloven?

Maar vergeten kon ik niet. 's Nachts droomde ik wel over vroeger. Soms schreeuwde ik in mijn slaap, dan maakte mijn vrouw me wakker. Die vreselijke nachtmerries heb ik soms nog. De herinneringen vervagen niet. Maar nu vertel ik mijn belevenissen wel. Dat helpt. 's Nachts word ik minder vaak wakker van die akelige dromen.

Het liefst van al had ik hier niet alleen gezeten in mijn huisje in Laakdal. Op 8 april 2015 overleed de vrouw van mijn leven: Germaine, die ik tijdens de oorlog leerde kennen. Ze was net 90 geworden. Ik wist dat ze achteruit ging, maar dat het zo snel zou gaan... Het is aan haar dat ik hier vandaag mijn verhaal vertel.

Gewoonlijk zat ze daar naast mij. Dit was ons plekje. In haar zetel zet ik me nooit, het blijft de hare.

Toen ik begon te spreken over mijn oorlogsverleden, kon ze dat aanvankelijk niet zo goed verdragen. Ze had het altijd al moeilijk gehad met de verhalen over *den oorlog*. ‘Zwijg er maar over’, zei ze dan. Ze zag me niet graag ongelukkig. Het deed haar ook te veel denken aan de ellende die haar twee broers Kamiel en Achiel als verplicht tewerkgesteld hadden moeten ondergaan.

Ook zelf had ik het eerst moeilijk. Op een dag keerde ik terug naar het fort van Breendonk, wat een hele confrontatie was. Daarna werd mij gevraagd of ik mee wilde naar Buchenwald en Blankenburg. De organisatoren zouden zelfs alle kosten op zich nemen. Maar dat wilde ik niet. Ik wil daar nooit meer komen. Ik wil dat drama niet opnieuw beleven. Mijn broer Jef keerde wel terug, ik niet. Aan herdenkingen neem ik wel deel. Op mijn 95 jaar sta ik nog steeds als vaandeldrager op begrafenis van mijn vroegere makkers. Nu neemt mijn oudste zoon Herman het van mij over als het voor mij te vermoeiend wordt.

De waardering voor mijn getuigenis is de laatste jaren enorm. Mijn kleindochter Lydia gidst in Breendonk. Ze toont haar publiek de plaatsen waar ik de hel heb doorstaan. Ik bezoek sinds enkele jaren regelmatig scholen om jongeren te confronteren met mijn verhaal. Telkens luisteren die zo geboeid en vol begrip naar wat ik daar vertel. De dank achteraf doet deugd. Ik hoop nog zo lang mogelijk aan hen te vertellen. En vandaag is mijn luisteraar Pieter Serrien, die als historicus mijn oorlogsverhaal voor altijd zal optekenen.

Zijn verhaal

Pieter Serrien

Ik ontmoet Louis voor het eerst in januari 2019, maar hij is voor mij geen onbekende. Zijn getuigenis was reeds op mijn bureau beland tijdens het onderzoek voor mijn boeken *Zo was onze oorlog* en *Elke dag angst*. Nu worden die woorden een mens met een verhaal dat ik mag optekenen. Na een kennismakingsgesprek plannen we het interview dat de basis zal vormen voor dit boek. Maar onze tweede ontmoeting wordt tot tweemaal toe uitgesteld. Eerst ben ik snipverkouden, dan wordt Louis wat ziekjes. Op 22 januari 2019, de eerste sneeuwdag, komen we dan eindelijk samen. Op tafel prijken allerlei paperassen, foto's en een stapel interessante boeken. Maar ik kom toch vooral om te luisteren naar alle mogelijke details die Louis zich nog herinnert.

Voor we eraan beginnen, delen we een ontbijt met pistolets. Ik voel dat Louis geniet van ons moment samen. Hij zit te popelen om te beginnen vertellen. Dus we dralen niet langer. Met nog een extra kop koffie installeert Louis zich in zijn zetel. Ik neem plaats tegenover hem op een stoel aan tafel. De dictafoon gaat aan en de camera loopt. Ik stel mijn eerste vraag aan Louis Boeckmans en hij steekt van wal.

Af en toe blaft Bobby, alsof hij zich met ons gesprek wil moeien. Geregeld springt Louis' trouwe vriend bij hem op schoot of wringt hij zich tussen de leuning en de rug van zijn baasje. Het stoort ons niet. Ik vraag Louis waarom hij zijn verhaal zo lang heeft verzwegen.

Zelfs aan zijn eigen kinderen repte hij er amper met een woord over. Vandaag vertelt Louis echter honderduit.

Het lange zwijgen heeft sommige herinneringen doen vervagen. Daarom lezen we samen de woorden van enkele lotgenoten, zoals die van zijn broer Jef en andere Looise weggevoerden Karel Daems en Jozef Reynders. Louis is het lang niet altijd eens met hoe zij zich hun oorlogstragedie herinneren. Toch hebben we hun getuigenissen ook opgenomen in dit boek, telkens alsof Louis ze aan de lezer voorleest.

Hier en daar zullen er foutjes in de tekst geslopen zijn. Niet alleen zijn het oude herinneringen, maar door wat Louis meemaakte, weet hij niet altijd goed wat er gebeurde. In de kampen werd er alles aan gedaan om de gevangenen te ontmenselijken. Hun identiteit, maar ook elk tijdbesef verdween hoe langer hoe meer. Toch is het opmerkelijk hoe veel details Louis zich na 75 jaar nog herinnert.

Tegen de avond heb ik meer dan vijf uur opnamemateriaal verzameld. Ons gesprek is de basis geworden van dit boek. In twaalf chronologische hoofdstukken vertelt Louis hoe hij de Tweede Wereldoorlog meemaakte. Na elk hoofdstuk neem ik als historicus even het woord van Louis over. Ik probeer zijn verhaal in de grote en kleine geschiedenis te passen. Voor lezers die nog meer details willen, staat achteraan in dit boek een bibliografie met verwijzingen naar uitgebreidere studies. In het elfde hoofdstuk krijgt Lydia Boeckmans, de kleindochter van Louis, het laatste woord.

Rest alleen nog om u, de lezer, uit te nodigen om mee naar het bijzondere verhaal van Louis Boeckmans te luisteren. Alsof u naast mij mee aan tafel zit en een 95-jarige hoort vertellen over de moeilijke herinneringen die hij bijna 75 jaar lang voor zichzelf heeft gehouden.

1

10-31 mei 1940: Op de vlucht

Belgische vluchtelingen in mei 1940. © CEGESOMA

NOORDZEE

NEDERLAND

BELGIË

FRANKRIJK

---> voettocht Louis Boeckmans

* gevangenis/kamp

20 km

?

Naar Frankrijk met een groepje buurjongens

Louis Boeckmans

Mijn oorlogsverhaal begint in de ochtend van 10 mei 1940. Nog een maand en ik zou zeventien worden. Vandaag is het moeilijk voor te stellen, maar ik zat toen al enkele jaren niet meer op de schoolbanken. Vanaf mijn dertiende bleef ik thuis om mee te helpen op de boerderij. Onze meester kwam nog tevergeefs pleiten om me verder te laten studeren, maar ik mocht niet. Wij waren arm. Met zeven kinderen — de achtste zus was in 1927 gestorven, nog geen maand na haar geboorte — woonden we in de Gerhagenstraat in Tessenderlo, toen nog een aardeweg met hier en daar een huis. Onze vader werkte in de lokale chemiefabriek, maar zijn loon volstond amper om ons gezin te onderhouden. Daarom boerden we. Mijn moeder was een erg trotse vrouw. Soms kregen wij spullen van rijkere mensen of van de pastoor, maar als we daarmee thuiskwamen, moesten we dit onmiddellijk terugbrengen.

Op mijn vijftiende kreeg ik werk in *'t fabriek van Looi*, zoals we zeiden, dus mijn jongere broer Fik moest mijn plaats op de boerderij innemen. In de chemiefabriek was ik loopjongen. Al rennend bracht ik allerlei berichten van het ene bureel naar het andere. Regelmatig mocht ik brieven naar het kasteel van de directeur brengen. Alles deed ik te voet: een fiets was nog zeldzaam en zeker niet beschikbaar voor een jongen zoals ik. Met mijn job verdiende ik 11,25 frank per

dag. Slecht had ik het niet. Mijn werk was uitdagend en in mijn vrije tijd kon ik met de buurjongens een heerlijk potje voetballen.

Zo werd het 10 mei 1940... Toen ik die ochtend op de burelen arriveerde, was er duidelijk iets gaande. Voor ik naar het werk was vertrokken, had ik in de richting van Schaffen vreemd gerommel gehoord, maar wat dat was, wist ik niet. Toen kwam het nieuws dat insloeg als een bom: het was oorlog!

Iedereen die dat wilde, mocht naar huis. Ik haastte me naar onze boerderij. Van mijn ouders wist ik wel wat oorlog was, zij hadden 14-18 meegemaakt. Maar wat het echt betekende, was me een raadsel. Een zestienjarige in 1940 was heel wat minder op de hoogte van het nieuws dan een puber vandaag. Ik was nog maar amper ons dorp uit geweest.

Samen met een buurjongen en mijn broer Jef stond ik buiten naar de lucht te turen. Er vond een heus luchtgevecht plaats boven onze hoofden! We hoorden schieten en soms een gefluit, maar het leek ongevaarlijk. Plotseling viel er iets op enkele meters van ons vandaan. We stapten er voorzichtig naartoe en vonden een koperen cartouche van zo'n 10 centimeter, waarschijnlijk van een mitrailleur van een van de vechtende vliegtuigen. Eerst durfden we het ding niet oprapen, maar dat deden we uiteindelijk toch. Toen pas begrepen we in welk gevaar we waren verzeild geraakt en snelden naar binnen.

In de namiddag waren de vliegers weg. We zaten terug binnen toen plots de politie binnen stapte. De heren wisten te vertellen dat alle jongens vanaf zestien jaar zich moesten melden om in dienst te treden. Jef en ik wisten niet wat we hoorden. Moesten we weg? Waren we in gevaar? Ze voegden eraan toe dat we door de regering werden opgeroepen om naar Frankrijk te reizen om daarna mee ten strijde te trekken tegen de vijand. We zouden een rekruteringsreserve vormen voor het Belgisch leger. Mijn ouders zagen ons niet graag vertrekken, in de vorige oorlog waren jonge gasten zelfs als

menselijk schild gebruikt en gedeporteerd naar werkkampen. Maar het was onze plicht, zo had de politie duidelijk gemaakt. Omdat ze zo ernstig klonken, maakten we ons meteen gereed. Moeder en vader waren erg verdrietig en bang. Wij vonden het spannend en waren blij dat we ook ons deel van de strijd konden voeren. Met mijn broer Jef en zes buurjongens van ongeveer onze leeftijd spraken we af om de volgende ochtend samen te vertrekken. We zouden te voet naar Geel vertrekken, want een fiets hadden de meesten onder ons niet. Van daaruit zou een trein ons naar Antwerpen voeren.

De volgende ochtend, op 11 mei, maakten Jef en ik ons klaar voor het vertrek. Veel voorbereidingen troffen we niet. We veronderstelden dat we in Antwerpen ingedeeld zouden worden bij het leger en we daar materiaal zouden krijgen. We trokken gewoon ons kostuum en onze beste schoenen aan. Daarnaast namen we nog een handdoek en wat zeep mee. Met een touw bonden we alles samen met een deken errond. Rugzakken, dat kenden we niet. Onze moeder stopte ons nog snel een paar boterhammen en een busje koffie toe en weg waren we.

Om halftien trokken we in de richting van het station van Geel, toch een goede 15 kilometer verderop. Daar moesten we de trein nemen, maar toen we met onze bende rond 13 uur aankwamen, bleek er geen trein te zijn. Na wat navragen en discussiëren besloten we dan maar te voet naar Antwerpen te vertrekken. We hadden er geen flauw benul van hoe ver dat was; zo ver was ik in elk geval nog nooit geweest.

Via Herentals en Lier stapten we tot in Antwerpen. Onderweg zagen we wat de Duitse bommenwerpers hadden aangericht. Ons leger leek zich al terug te trekken. We kwamen in de late avond toe aan het station Antwerpen-Centraal. We hadden een vijftigtal kilometer te voet afgelegd. Tot onze opluchting vernamen we dat er daar wel een trein gereed stond. Wij stapten in, maar er gebeurde niets. Na meer dan een uur was die trein nog niet vertrokken. Omdat er niemand ons kon vertellen wat we moesten doen, zetten we ons op

het perron. We probeerden wat te slapen op de banken.

Omdat er de volgende ochtend nog altijd geen informatie was en geen trein leek te vertrekken, zetten we onze tocht maar te voet verder, niet wetend waar naartoe. Maar al het volk haastte zich richting Frankrijk, dus wij begaven ons tussen die vluchtelingen met volgeladen stootkarren en kinderwagens. Het was een bijzonder akelig gezicht. Iedereen was bang voor de Duitsers. We liepen tot in Eeklo, waardoor we net als de vorige dag zo'n 65 kilometer aflegden. Eindelijk werden we officieel ontvangen. We waren daar niet alleen: vele jonge streekgenoten van ons waren tot daar gekomen. Het was al laat in de avond toen het gemeentebestuur ons bij burgers plaatste. Mijn broer en ik konden logeren bij twee juffrouwen van rond de vijftig die een hoedenwinkel uitbaatten. We bleven daar twee dagen en in de ochtend van 15 mei kregen we het volgende te horen: zo snel mogelijk naar Frankrijk! Meer informatie kregen we niet. Van enige organisatie was er geen sprake. We moesten maar op eigen houtje daar geraken.

Enkele jonge vluchtelingen rusten uit langs de weg. (© CEGESOMA)

Langs Deinze stapten we tot in Torhout, alweer zo'n 60 kilometer. Waarom we niet naar Roeselare gingen zoals vele anderen, weet ik niet. Maar ik herinner me wel waarom we in Torhout bleven hangen. We kregen daar een ontzettend warme ontvangst in een boerderij waar we konden slapen in een schuur op het stro. De boerin vroeg of we *stutjes* moesten hebben. Wij wisten niet wat dat was en stemden maar in. Toen gaf ze ons boterhammen met ei. We kregen zo veel we wilden. En dat het smaakte! We hadden toen al bijna 200 kilometer in de benen...

Na een deugddoende nacht en een extra portie *stutjes* sloten we ons de volgende ochtend opnieuw aan bij de andere vluchtelingen. Die massa kan je je niet voorstellen: het was een colonne zo ver je kon kijken. Bij ons vertrek zagen we een heleboel achtergelaten fietsen staan. We wilden er elk een pakken, maar uiteindelijk durfden we niet. Wat als dat de rijwielen van onze Belgische soldaten waren? Om de zo veel tijd verschenen er Duitse Stuka's in de lucht, waarop een waanzinnige paniek uitbrak. Met een afgrijselijk gedaver voerden ze een duikvlucht uit. Daarna volgde het knallen van hun mitrailleurs of het gefluit van hun bommen. In die chaos zetten we koers richting de Franse grens. Langs waar onze voettocht verder liep, weet ik niet meer. Ik had nog nooit van al die plekken gehoord. Ik vermoed dat we ongeveer dezelfde weg hebben gevolgd als vele andere leeftijdgenoten en de grens overstaken aan Poperinge of Rijsel.

Elke avond zochten we een schuur om in te slapen. Telkens lagen we tussen de vluchtelingen, opeengepakt op het stro, de ene naast de andere. Een nacht lagen we naast een Vlaamse vrouw met kinderen. De hele tijd was ze aan het huilen. Tussen het snikken door riep ze op een zekere Frans. Hij was soldaat en ze was doodsbang dat hem iets overkomen was. Haar zoon? Ik durfde haar niet aanspreken, want ze was tegen een oudere dame aan het jammeren. Het was ieder voor zich. Trouwens, wat kon een jonge gast als ik zeggen om

haar te troosten? Iedereen was bang van de Duitsers omdat er in 14-18 zo veel burgers vermoord waren.

Een paar keer doken enkele politieagenten op, maar ook zij konden ons weinig zeggen. Met onze groep marcheerden we dagenlang verder richting het westen. Hoe dieper we Frankrijk binnentrokken, hoe meer de vluchtelingenmassa uitdunde. De meesten waren in West-Vlaanderen of nabij de grens gebleven.

De Fransen waren helemaal niet vriendelijk voor ons. Waarschijnlijk waren ze kwaad omdat wij de Duitsers niet hadden tegenhouden. Op een middag durfde een van ons na veel aarzelen ergens aan te kloppen voor water. Plots kwam onze kameraad al roepend aangelopen: 'Weg! Weg! Die schiet!' We zetten het op een lopen. In plaats van wat te drinken, had hij een revolver tegen het hoofd gekregen.

Hoe we het te weten kwamen, weet ik niet meer, maar we moesten blijkbaar in de richting van Normandië. Waar we precies waren, wisten we tegen dan niet meer. We waren echt op de dool. Ont-

Een Stuka in duikvlucht. (Publiek domein)

redderd besloten we onze missie op te geven. We zouden dan toch geen soldaten worden. Wat later kwamen we Duitse soldaten tegen. Uiteraard waren we angstig, maar toen bleek dat ze ons met rust lieten. We waren ook wat opgelucht: nu we ingehaald waren, konden we naar huis. We keerden terug via Duinkerke, net als de meeste vluchtelingen en omsingelde geallieerde militairen. In de stad zijn we nooit geraakt, wel passeerden we er op 20 mei. We zagen de Duitse Stuka's naar beneden duiken en bombarderen. Snel haastten we ons oostwaarts, terug naar eigen land.

We staken de grens over en volgden de kustlijn tot in De Panne. Daar aangekomen, waren we helemaal uitgeput. Doodop en zonder eten zetten we ons op de dorpel aan het gemeentehuis. We zouden niet meer opstaan tot we eten en een slaappleats kregen. Tegen de avond gaven enkele mensen ons een peperkoek, een zaligheid! Na die lekkernij hadden we opnieuw wat moed en trokken we verder.

Overall langs de weg tot in Oostende lagen dode dieren. In de badstad vernamen we dat we konden verblijven in het leegstaande Hotel Thermae Palace, waar we ook wat eten kregen van een hulporganisatie. We sliepen er één nacht. 's Morgens werden de stad en de haven hevig gebombardeerd. Weer zagen we de Stuka's naar beneden vliegen en hoorden de ontploffingen.

In die chaos namen we de benen. Zo kwamen we met zijn achten in Leffinge terecht. Daar werden we geplaatst bij een boer, bij wie we in een open veldschuur sliepen onder karren. We hadden gelukkig wel een deken bij en we kregen er wat eten. Daar bleven we enkele dagen, tot 27 mei. Toen maakten we een bombardement mee. Over onze schuilplaats aan de andere kant van de steenweg stond nog een boerderij en die werd plat gesmeten. We waren door het oog van de naald gekropen. 's Anderendaags vernamen we dat de oorlog voorbij was. België had gecapituleerd en wij konden naar huis, tot onze grote opluchting.

Opnieuw te voet keerden we huiswaarts. Wat onderweg naast de

weg lag, dat is niet te schatten: dode paarden, achtergelaten wagens, geschut, kanonnen, geweren... Veel soldaten waren op de loop. De oorlog was voorbij en er mochten geen wapens meer zijn. Eerst stapten we naar Torhout, opnieuw naar die boerderij. Dat was de enige plek die we kenden. Toen we de hoeve betraden riep de boerin uit: 'Oh, onze jongens zijn terug!' We kregen opnieuw een portie *stutjes* met ei en konden er blijven slapen. De volgende dag zetten we onze tocht voort. We legden meer dan 50 kilometer per dag af. Na drie dagen waren we thuis. Ons avontuur had exact 21 dagen geduurd. We moeten zo'n 600 kilometer te voet hebben afgelegd. De hele tijd waren we met zijn achten samen gebleven. Samen uit, samen thuis, zo was het.

Onze ouders waren heel erg opgelucht dat we weer thuis waren. Drie weken lang hadden we niets van elkaar gehoord. We wisten niet hoe de rest van het gezin de Duitse invasie had beleefd. Heel ongerust maakte ik me niet, we woonden immers echt op de boerenbuiten. In Tessenderlo zelf werd er wel stevig geplunderd terwijl inwoners op de vlucht waren. Bij onze thuiskomst waren andere jongens van ons dorp nog niet thuis. Zij waren wel in Zuid-Frankrijk geraakt. Op hun terugkomst zouden we nog wel een aantal maanden wachten.